

Begrippenkader: Oproep Pilotprojecten Zorg en ondersteuning op lokaal niveau en vroegdiagnostiek

Toegankelijk

We hanteren een breed begrip van toegankelijkheid waarbij niet enkel de toegang tot diensten en hulpverlening (gebaseerd op de 9 B's), maar ook het realiseren van rechten centraal staat. Toegankelijkheid is dus meer dan iemand naar een juiste "voorziening" brengen. Werken aan toegankelijkheid houdt niet alleen het verzekeren van de toegang tot de rechten in, maar behelst de effectieve realisatie ervan. Een effectieve realisatie houdt enerzijds het inzetten op het wegwerken van fysieke, organisatorische, sociale, culturele, emotionele, psychologische, talige en communicatieve, en financiële drempels voor de toegang tot zorg en ondersteuning in, en anderzijds houdt dit ook in dat ervoor gezorgd wordt dat zorg en ondersteuning beschikbaar, bereikbaar, betaalbaar, bruikbaar, betrouwbaar, bekend, begrijpbaar, begripvol en betreedbaar zijn.

Generalistisch

Werken aan toegankelijkheid vanuit een rechtenbenadering vraagt een generalistische manier van werken binnen de relatie met het kind, de jongeren, hun gezin en context. Ook wanneer er specifieke expertise ingezet wordt, is het belangrijk om inzicht te verwerven vanuit een integraal perspectief op de diverse levensdomeinen waar gezinnen, jongeren en kinderen problemen ervaren. Niet elke professional moet alles kunnen, maar vanuit het perspectief van kinderen, jongeren en gezinnen worden drempels verlaagd door informatie te verstrekken en expertise bij te schakelen wanneer nodig, maar ook weer af te schakelen wanneer mogelijk.

Een integraal perspectief betekent dat ook kinderen, jongeren en gezinnen als geheel bekeken worden en dat zowel positieve als negatieve elementen uit verschillende levensgebieden in kaart gebracht worden, en dat samen met kinderen, jongeren en ouders bekeken wordt wat ze willen en kunnen veranderen.

Continuïteit (ononderbroken)

Breuklijnen in zorg en ondersteuning moeten zoveel als mogelijk vermeden worden, ongeacht de leeftijd of het scharniermoment. Continuïteit van een zorg- of ondersteuningstraject staat op die manier in functie van een goede kwaliteit van leven van het kind, de jongere en zijn gezin en context.

Nabijheid

Nabijheid impliceert dat zorg en ondersteuning aanwezig zijn in de leefomgeving van kinderen, jongeren, hun gezin en context, ook wanneer deze zich in een kwetsbare situatie bevinden. Nabijheid impliceert ook de tijd en ruimte hebben om relaties op te bouwen. Nabij zijn verwijst evenwel niet enkel naar de fysieke betekenis van het woord. Nabijheid gaat in eerste instantie om relationele nabijheid. Relationele nabijheid vraagt continuïteit in de relatie, samen de agenda bepalen, en het vraagt ook aansluiting bij de hedendaagse leefomgeving van kinderen, jongeren en gezinnen. Digitale media kunnen bij het realiseren van nabijheid een belangrijke toegevoegde waarde hebben

Leefomgeving

Leefomgeving verwijst hier naar het informele netwerk, de aanwezigheid van formele (basis)voorzieningen en de ruimtelijke infrastructuur.

De informele omgeving van aanstaande ouders, kinderen, jongeren, hun gezin en context omvat familie, vrienden- en kennissenkring, de buurt en geloofsgemeenschappen en culturele gemeenschappen. De formele omgeving voor kinderen en jongeren omvat

allerhande (basis)voorzieningen. De ruimtelijke omgeving gaat over infrastructuur zoals bijvoorbeeld plekken voor ontmoeting en spel, ruimtelijke inrichting zoals bijvoorbeeld veilige voetpaden of groene plekken, veiligheid, mobiliteit zoals bijvoorbeeld openbaar vervoer en fietspaden en wonen.

Geïntegreerd werken

Geïntegreerd werken gaat om samen vanuit verschillende levensdomeinen de krachten bundelen en aandacht hebben voor kinderen en ouders in al hun facetten. Zo kan een antwoord geboden worden op de noden en behoeften van kinderen en ouders. Deze noden en behoeften zijn geen vaststaand gegeven en veranderen vaak naargelang de levensfase van de kinderen en de ouders. Daarnaast bevinden deze noden zich veelal op verschillende levensdomeinen.

Organisaties verweven hun expertise en dienstverlening om gezinnen op een meer integrale, holistische manier te ondersteunen zodat gezinnen die dienstverlening meer als een samenhangend geheel kunnen ervaren.

Vaak wordt geïntegreerd werken als een continuüm voorgesteld. Hierbij stijgt de mate van gezamenlijke planning en gezamenlijke aanbod of dienstverlening, en vermindert de invloed van de individuele organisatie.

Meer weten?: [Wat is geïntegreerd werken?](#)

Bijschakelen

Bijschakelen moet ervoor zorgen dat kinderen, jongeren en gezinnen altijd een geïntegreerd antwoord op maat krijgen op hun zorg- en ondersteuningsvraag --- zeker als er complexe noden zijn op meerdere levensdomeinen. Bijschakelen vertrekt vanuit het principe 'samen doen wat nodig is'. Het is aan zorg- en dienstverleners om zich zo te organiseren dat de hulp die gerealiseerd wordt, maximaal kan vertrekken van de vragen van het gezin (versus vertrekt van wat elke organisatie kan aanbieden). Bijschakelen betekent ook weer afschakelen, maar zonder, als het traject dat vraagt, helemaal los te laten.

Ondersteuning kan meer of minder intensief worden, in functie van de veranderende behoeften en de evolutie binnen het zorg- en ondersteuningstraject, zonder bijkomende administratieve drempels. Tegelijkertijd betekent bijschakelen ook dat alle expertises en knowhow (specifiek en generalistisch) elkaar ondersteunen. Er is geen hiërarchie in expertises.

Bijschakelen betekent dat de oorspronkelijke betrokken professional er niet alleen voor blijft staan. Het betekent dat degene die bijgeschakeld wordt, het traject niet automatisch overneemt. Er wordt samen gekeken wat er voor een gezin én voor de betrokken hulpverlener nodig is om verder te kunnen, en hoe de bijgeschakelde expertise daartoe ingezet kan worden, en wanneer de expertise ook weer kan afgeschakeld worden.

Bijschakelen wordt gezien als een flexibel en proactief samenwerkingsproces tussen generalistische,

laagdrempelige, vaak lokaal (op vertrouwde plekken) aanwezige, vormen van generalistische ondersteuning en dienstverlening, en meer specifieke vormen van ondersteuning en dienstverlening, en dit zowel op casusniveau als op teamniveau. Dit betekent dat niet enkel 'aanvullende of specifieke zorg' bijgeschakeld kan worden, maar dat omgekeerd ook 'generalistische, basiszorg' bijgeschakeld kan worden.

Deze vloeibare manier van werken moet ervoor zorgen dat gezinnen op een geïntegreerd zorg- en ondersteuningsaanbod kunnen rekenen. Het impliceert ook dat er voor dezelfde vragen, mogelijk verschillende antwoorden kunnen geformuleerd worden.

Preventie

Preventie wordt omschreven als de maatregelen en acties die tot doel hebben de gezondheid of het welzijn te bevorderen, te beschermen of te behouden.

Preventie omvat alle initiatieven die doelbewust en systematisch een probleem voorkomen en heeft tot doel kwaliteit van leven te bevorderen.

Preventie betekent ook dat er aandacht is voor beschermende factoren zoals ouderbetrokkenheid en of een sterk sociaal netwerk rond een gezin, waardoor dreigende problemen voorkomen en aangepakt kunnen worden samen met aanstaande ouders, kinderen, jongeren, hun gezin en context. Die aandacht voor beschermende factoren zorgt ervoor dat preventie niet leidt tot een eenzijdige kijk op en aandacht voor alle mogelijke risico's voor gezond, veilig en kansrijk opgroeien. Versterking van positieve factoren kan allerlei risico's compenseren. Dat geeft een veel grotere kans op een omvangrijk en duurzaam resultaat.

Vroegdetectie

Vroegdetectie omvat het geheel van activiteiten om een aandoening of problematiek in een zo vroeg mogelijke fase van de ontwikkeling of een verhoogd risico op die aandoening of problematiek op te sporen; Met vroegdiagnostiek wordt niet zozeer bedoeld dat diagnostiek vroeg in de ontwikkelingstrajecten van kinderen moet ingezet worden, maar wel wanneer de eerste vragen of ongerustheden de kop op steken.

Vroeginterventie

Vroeginterventie omvat het geheel van activiteiten die uitgevoerd worden door zorgaanbieders om adequaat te reageren op de signalen die bij de vroegdetectie worden opgevangen

Adequate en effectieve ondersteunings- en zorgtrajecten

Adequate en effectieve zorg en ondersteuning bieden, betekent dat er een aanbod op maat van het kind, de jongere, hun gezin en context wordt uitgewerkt, en dat dit aanbod flexibel, vraaggestuurd en inclusief is, ook voor kinderen en jongeren met een specifieke ondersteuningsbehoefte, voor kinderen en jongeren in een kwetsbare situatie, of kinderen en jongeren met een meervoudige of complexe problematiek.

Plekken

In de doelstelling rond positieve, rijke en inclusieve leefomgeving wordt bepaald dat actoren zich engageren om een bijdrage te leveren in het realiseren van kwaliteitsvolle, inclusieve en toegankelijke plekken en aanbod waarbinnen zorg en ondersteuning aangeboden of bijgeschakeld worden en waarbij actoren ook aandacht hebben voor externe omgevingsfactoren (zoals bijvoorbeeld infrastructuur, veiligheid, mobiliteit of wonen) en dat zij hierrond ook politiserend werken en vanuit of binnen hun netwerk invloed proberen hebben op deze omgevingsfactoren. Deze plekken worden soms omschreven als 'groeiplek' of, 'vindplaats' en worden binnen de leefomgeving zowel formeel als eerder informeel

vormgegeven. Een groeiplek is daarbij de brede verzameling van zorgzame en veilige leefomgevingen van een kind, thuis en extern, waar het kan opgroeien met geïntegreerde en inclusieve aandacht voor zijn ontwikkeling, zorg én opvang. Ook de vele vrijwilligersorganisaties die Vlaanderen op het terrein van het gezins- en jeugdhulpbeleid rijk is, alsook de diverse vormen van gezins- en familiezorg spelen hierbij een wezenlijke rol.

Context

De context van een kind of jongere is het sociale netwerk rond dit kind of jongere en rond diens ouders en in voorkomend geval diens opvoedingsverantwoordelijken, dat in functie van de ondersteuningsvraag van betekenis is. Er wordt verduidelijkt dat steunfiguren ook deel uitmaken van het sociale netwerk. Een kind of jongere kan immers ondersteund worden door zelfgekozen, informele steunfiguren die het kind of jongere omringen en waarbij het kind of jongere terecht kan. Het kan gaan om vertrouwenspersonen, familie, (minderjarige) vrienden, een jeugdwerker, een sportcoach. Het kan hierbij ook om één of meerdere personen gaan.

Proactief

Proactief handelen verwijst naar het actief opzoeken van ondersteuningsnoden en situaties van onderbescherming om toegankelijkheid te realiseren in de leefomgeving van kinderen, jongeren en gezinnen, en indien nodig ook de nodige ondersteuning bijschakelen. Proactief handelen is een sleutel voor preventie en vroegdetectie. Concreet gaat het zowel om het informeren van (kwetsbare) kinderen, jongeren, hun gezin en context, en aanstaande ouders over hun rechten om op die manier hun kennis te verhogen als om het helpen realiseren van die rechten.

Outreaching werken

Outreaching werken verwijst naar de actieve inspanningen van hulpverleners om 'uit hun kot' te komen als zij contact zoeken met gezinnen, ouders, kinderen, jongeren, vrijwilligers, derden en andere hulpverleners. Het is enerzijds een essentiële benadering om vroegdetectie en vroeginterventie, en ook om moeilijker bereikbare gezinnen, kinderen en jongeren toch te bereiken, en anderzijds om andere betrokken hulpverleners daadwerkelijk te ondersteunen.

Politisierend werken

Politisierend werken betekent ook de sociale positie en het welzijn van mensen in kwetsbare situaties proberen versterken en streven naar meer sociaal rechtvaardige samenleving.

Een belangrijke opdracht van hulpverleners is het aankaarten en signaleren van bepaalde schendingen van rechten aan (overheids)organisaties: lokale en Vlaamse overheid, Kinderrechtencommissariaat, ombudsdiensten, sectoroverleggen, ...

Ook binnen de eigen organisatie gaan actoren aan de slag met deze signalen wat het verbeteren van de hulp- en ondersteuningsprocessen betreft.

Kracht- en oplossingsgericht handelen

Kracht- en oplossingsgericht handelen betekent dat, vanuit gelijkwaardigheid, samen met aanstaande ouders, kinderen, jongeren, hun gezin en context wordt bekeken wat deze kinderen, jongeren, hun gezin en context willen en kunnen veranderen en dat hierbij wordt vertrokken vanuit de positieve en werkzame factoren in het leven van het kind, de jongere, hun gezin en context.

Trajectondersteuning

Trajectondersteuning omvat alle activiteiten die je onderneemt in kader van het zorg- en ondersteuningstraject van het kind, de jongere of het gezin. Dit traject omvat de toegang tot, de organisatie, de bepaling van de inhoud, de uitvoering, de voortgangsbewaking, de afronding en de nadere regelen van de zorg en ondersteuning

Trajectondersteuner

Het welzijnslandschap is voor gezinnen, kinderen en jongeren vaak een kluwen. Problemen zijn soms complex en brengen meerdere uitdagingen met zich mee, zowel voor gezinnen als voor verschillende diensten en professionals. Het is dan ook logisch dat cliëntenorganisaties, gezinnen, ouders, jongeren vragen naar een vast ankerpunt. Een vast baken, die mee volgt en ook actief mee kan ondersteunen, biedt voor alle betrokkenen tijdens gelijk welke transitie een rustpunt en kan de verschillende vormen van continuïteit helpen verzekeren. Een trajectondersteuner kan deze rol opnemen, en is één van de middelen om toegankelijkheid en continuïteit te bevorderen.

Trajectondersteuners zijn cruciaal voor het gezin, omdat ze kunnen helpen om de regie in handen van de cliënt te laten en aan te sluiten bij het gezin. Ook kunnen ze bijdragen aan continuïteit in het zorg- of ondersteuningstraject.

Een trajectondersteuner is, met het gezin, een schakel naar hulpverleningsorganisaties, iemand die overzicht behoudt, in beeld blijft voor het gezin gedurende het hele traject, ook in crisissituaties. Hij is een terugvalbasis, ook wanneer andere hulp gestopt is. Het is vanzelfsprekend dat de persoon die de rol van trajectondersteuner opneemt, hierbij geen levenslang engagement aangaat of dat er een absolute garantie kan gegeven worden om gedurende het hele traject of het hele opgroeien van een kind dezelfde persoon deze rol te laten opnemen. Om continuïteit zo goed als mogelijk te garanderen, is het belangrijk de rol van trajectondersteuner vorm te geven vanuit een samenwerking tussen diverse betrokken actoren.

Specifieke ondersteuningsnood

Een specifieke ondersteuningsbehoefte moet begrepen worden als de mate waarin een kind of jongere behoefte heeft aan specifieke ondersteuning die is ontstaan ten gevolge van een aandoening, een beperking, (het vermoeden van) een handicap, of eender welke andere omstandigheid die een beperking met zich meebrengt voor het kind of jongere of voor zijn context.

Maatschappelijk kwetsbaar

Maatschappelijk kwetsbaar omvat het door afkomst, of sociaaleconomische positie een groter risico op achterstelling of uitsluiting lopen en het gebrekkig toegang hebben tot maatschappelijk hooggewaardeerde goederen zoals werk, inkomen, huisvesting, school, gezondheidszorg en ontwikkeling

Gezinsloket

Het gezinsloket is een hybride loket (digitaal/fysiek) waar ouders/gezinnen terecht kunnen met alle vragen waarmee ze zitten en waar ze in de eerste plaats informatie kunnen vinden of “de weg” kunnen vragen, bijvoorbeeld met zorgvragen of ondersteuningsnoden. Het vormt het “frontoffice” voor en binnen het Huis van het Kind en biedt minstens informatie over Groeipakket, Zorgtoeslag, kinderopvang, BOA, ... Het biedt ook de lokale informatie die betekenisvol kan zijn voor gezinnen met kinderen/jongeren van -9 maanden tot 25 jaar. Lokale besturen en actoren kunnen het gebruiken om hun aanbod kenbaar te maken.

Laagdrempelig open aanbod

Laagdrempelig open aanbod zit vervat binnen het decreet preventieve gezinsondersteuning. Het gaat hierbij om laagdrempelig aanbod opvoedingsondersteuning, aanbod aan spel en ontmoeting, laagdrempelig ambulant aanbod preventieve gezinsondersteuning, mobiel aanbod preventieve gezinsondersteuning en laagdrempelig aanbod preventieve gezinsondersteuning met het oog op het versterken van onderwijskansen.

Ontmoeting

Ontmoeting faciliteren tussen ouders is één van de verschillende vormen van opvoedingsondersteuning. Andere ouders kunnen ontmoeten is voor veel ouders een bron van sociale en emotionele steun. Ouders vinden bij elkaar (h)erkenning, putten uit gedeelde ervaringen en belevingen, ontwikkelen een groter zelfvertrouwen en zelfwaardergevoel.

De informele sociale contacten kunnen duurzame relaties zijn, zodat gezinnen zich ondersteund voelen door een sterk netwerk (zoals nauwe familiebanden of vriendschapsbanden). Maar niet alleen deze nauwe banden hebben een ondersteunende waarde. Ook ontmoetingen met andere ouders kunnen als ondersteunend ervaren worden.

Het inzetten op ontmoeting en sociale cohesie is een van de basispijlers van de Huizen van het Kind. Heel wat Huizen van het Kind maken werk van de ontmoetingsfunctie en hebben een ontmoetingsaanbod. Het gemeenschappelijk doel is dat gezinnen elkaar ontmoeten en een netwerk kunnen ontwikkelen waarin ze steun kunnen ervaren van mekaar.

Meer weten?: [Ontmoeting en ontmoetingsplaatsen](#)

Diagnostiek

Diagnostiek is een proces waarbij een hulp- of zorgvraag in kaart wordt gebracht en geanalyseerd met als doel het kunnen waarmaken van de best passende zorg en/of ondersteuning. Diagnostiek is hét middel voor het bepalen van de zorg- of ondersteuningsvraag of – nood van een aanstaande ouder, een kind, een jongere, zijn gezin en context.

Interdisciplinaire samenstelling

De interdisciplinaire samenstelling is de wijze van samenwerking die opgebouwd wordt vanuit gezamenlijk geformuleerde zorg/hulp/ondersteuningsdoelen, waarbij die zorg/hulp/ondersteuningsdoelen niet gerealiseerd kunnen worden door één discipline of organisatie. In een interdisciplinaire samenwerking worden inzichten vanuit verschillende invalshoeken, disciplines en ervaringen gecombineerd.

Laagdrempelige diagnostische plekken

Op laagdrempelige diagnostische plekken worden kennis en expertise samengebracht om een zo ruim mogelijk aanbod te creëren opdat er antwoorden geboden kunnen worden op de meest diverse diagnostische vragen. De diagnostische plekken functioneren autonoom, maar behouden sterke banden met de reeds bestaande diagnostische organisaties. De diagnostische plekken worden geënt op de plekken waar kinderen, jongeren, gezinnen en hun gezin of context al komen zoals de Huizen van het Kind, Overkop ...